

Inhoud

Twee opbouwende toespraken (1843)	9
Voorwoord	13
De verwachting van het geloof. Nieuwjaarsdag	15
Iedere goede en iedere volmaakte gave komt van boven	41
Drie opbouwende toespraken (1843)	61
Voorwoord	65
Liefde zal de veelheid van zonden bedekken	67
Liefde zal de veelheid van zonden bedekken	81
De bekrachtiging in de innerlijke mens	91
Vier opbouwende toespraken (1843)	113
Voorwoord	117
De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam van de Heer zij geloofd	119
Iedere goede gave en iedere volmaakte gave komt van boven	135
Iedere goede gave en iedere volmaakte gave komt van boven	151
Zijn ziel verwerven in geduld	169

Twee opbouwende toespraken (1844)	187
Voorwoord	189
Zijn ziel bewaren in geduld	191
Geduld in verwachting	215
Drie opbouwende toespraken (1844)	237
Voorwoord	241
Denk aan je schepper in je jeugd	243
De verwachting van een eeuwige zaligheid	261
Hij moet groeien, ik moet minder worden	283
Vier opbouwende toespraken (1844)	299
Voorwoord	303
God nodig hebben is de hoogste volmaaktheid van de mens	305
De doorn in het vlees	335
Tegen lafhartigheid	355
Hij die op juiste wijze bidt, strijdt in het gebed en overwint – doordat God overwint	385
Drie toespraken bij denkbeeldige gelegenheden	409
Voorwoord	413
Naar aanleiding van een biecht	415
Naar aanleiding van een bruiloft	447
Bij een graf	473
Nawoord van Pieter Vos	507
Bij de vertaling	535
Verklarende noten	537
Register van personen en zaken	605

Twee opbouwende toespraken

9

van

S. KIERKEGAARD

Kopenhagen

Gedrukt in Bianco Luno's boekdrukkerij

1843¹

De gestorven

11

Michael Pedersen Kierkegaard²,

vroeger textielhandelaar³ hier in de stad

mijn vader

worden deze toespraken toegewijd.

Voorwoord

13

Hoewel dit kleine boek (dat ‘toespraken’ genoemd wordt en niet preken⁴ omdat de schrijver geen volmacht⁵ tot **preken** heeft, ‘opbouwende toespraken’ en niet toespraken ter opbouw⁶, omdat de spreker allerminst pretendeert **leraar** te zijn) slechts wil zijn wat het is, iets overbodigs⁷, en niet meer verlangt dan in het verborgene te blijven, zoals het ook heel heimelijk ontstaan is, heb ik er toch geen afscheid van kunnen nemen zonder een haast sprookjesachtige verwachting. Voor zover het met zijn uitgave in oneigenlijke zin als het ware aan een tocht begint, heb ik mijn ogen het een poosje laten volgen. Ik zag toen hoe het zijn weg ging over eenzame wegen of eenzaam over drukke wegen. Na het een en ander aan kleine misverstanden, waarbij het misleid werd door een vluchtige gelijkenis, vond het ten slotte die enkeling⁸ die ik met vreugde en dankbaarheid **mijn** lezer noem, die enkeling naar wie het zoekt, naar wie het als het ware zijn armen uitstrekt, die enkeling die welwillend genoeg is om zich te laten vinden en welwillend genoeg om het te ontvangen, ook al treft het hem bij ontmoeting vrolijk en getroost of juist “vermoeid en vol gedachten”.⁹ – Voor zover het daarentegen met zijn uitgave in meer eigenlijke zin in de stilte blijft, zonder van zijn plaats te komen, heb ik mijn ogen even op hem laten rusten. Daar stond het dan als een onbetekenende kleine bloem in de verborgenheid van het grote woud, niet gezocht omwille van haar pracht, haar geur of haar spijs. Maar ik heb ook gezien, dat geloof ik althans, hoe de vogel die ik **mijn** lezer noem, plotseling dat kleine bloempje in het oog kreeg, op zijn vleugels neerdaalde, het afplukte, het met zich meenam. En nadat ik dat had gezien, zag ik niets meer.

Kopenhagen, 5 mei 1843¹⁰

S.K.

Gebed

17

Weer is er een jaar voorbij, hemelse Vader! Wij danken U, dat het gevoegd is bij de tijd van genade en het jaagt ons geen schrik aan dat het ook gevoegd zal worden bij de tijd van rekenschap, want vol vertrouwen wenden wij ons tot uw barmhartigheid. Het nieuwe jaar staat voor ons met zijn eisen en al gaan wij er dan ook bedrukt en bezorgd binnen, omdat wij de gedachte aan de lust der ogen, die betovert, niet kunnen en niet willen verheimelijken, en ook niet de gedachte aan de zoetheid der wraak, die verleidt, aan de toorn, die ons onverzoenlijk maakt, aan het koude hart, dat ver van U is weggevlucht, toch treden wij er niet helemaal met lege handen binnen. Wij zullen immers ook met ons nemen: de herinnering aan de bange twijfel, die gerustgesteld werd, de herinnering aan de stille zorgen, die verlicht werden, aan de terneergeslagenheid, die opgeheven werd, aan de blijde hoop, die niet beschaamd werd. Ja, als wij in zorgelijke ogenblikken onze geest sterken en opmonteren met de gedachte aan de grote mannen, uw uitverkoren instrumenten, die in zware aanvechtingen en met het hart vol angst hun geest vrij gehouden hebben, hun moed ongebroken, hun hemel open, dan willen ook wij daarbij onze getuigenis voegen, in de overtuiging dat – ook al is onze moed in vergelijking met die van hen slechts mismoe­digheid, onze macht slechts onmacht – U toch dezelfde blijft, dezelfde geweldige God, die de geesten in de strijd beproeft, dezelfde Vader, buiten wiens wil er geen mus ter aarde valt.¹¹ Amen.

De brief van de heilige apostel Paulus aan de Galaten, hoofdstuk 3, vers 23 tot het einde¹²

Het is op de eerste dag van het jaar, dat wij hier verzameld zijn, mijne aandachtige toehoorders! Het feest, dat wij vandaag vieren, heeft geen kerkelijke naam, en toch is zijn feestelijkheid ons niet minder dierbaar, zijn aansporing tot stille overweging niet minder ernstig. Wij zijn verzameld in het huis des Heren¹³, het huis waar altijd over hetzelfde gesproken wordt, al is het dan – naargelang tijd en gelegenheid – steeds weer op een andere manier. Een jaar is voorbij, een nieuw is begonnen, er is nog niets in gebeurd. Wat voorafging is afgesloten, het tegenwoordige is er niet, slechts wat komt en wat nog niet is, is er. In het dagelijks leven zijn wij gewoon elkaar af en toe iets goeds toe te wensen. Naarmate wij de bijzondere omstandigheden van een mens, zijn gedachten, zijn plannen beter menen te kennen, denken wij hem in die mate ook een welbepaald goed, dat juist hem en zijn leven past, te kunnen toewensen. Ook vandaag laten wij het niet na om andere mensen onze welwillendheid en ons meelevens te betonen door hun dit of dat goede toe te wensen. Maar omdat vandaag de gedachte aan de toekomst en aan de daarin vervat liggende onnaspeurlijke mogelijkheid ons erg levendig voor de geest staat, houden we onze wensen liever algemeen, want wij hopen dat de grote omvang van de wens gemakkelijker de veelvuldigheid der toekomst zal kunnen omvatten. Wij voelen immers aan dat het moeilijk is om met betrekking tot het onbepaalde en onbepaalbare iets bepaalds toe te wensen. Toch staan wij niet toe dat die moeilijkheid ons de wens ontnemt, wij geven de gedachte geen tijd om die geheimzinnige, onbepaalde drang

van het hart te verontrusten, wij volgen een welwillendheid, die – al verdient zij het dan niet om geëerd te worden met de naam van liefde – toch ook niet helemaal als lichtzinnigheid geminacht moet worden. Alleen met betrekking tot een enkel mens maken wij een uitzondering. Ons hart hangt meer aan hem, om zijn welzijn maken wij ons meer zorgen. Hoe meer dat het geval is, des te meer worden wij ons van de moeilijkheid bewust. | Wanneer nu de gedachte zich verdiept in de toekomst, dan verdwaalt zij in haar rusteloos streven om het raadselachtige een verklaring af te dwingen of te ontlokken. Rondspiedend haast zij zich van de ene mogelijkheid naar de andere, maar tevergeefs. En in die tussentijd zit de verlangende ziel bedroefd te wachten of de gedachte zal terugkeren en haar zal inlichten over al hetgeen zij met heel haar hart zou durven wensen. Wat anderen gemakkelijk, zonder enig bezwaar doen, valt zo'n mens zwaar en moeilijk. Wat hijzelf heel gemakkelijk doet ten opzichte van anderen, dat valt hem zwaar ten opzichte van degene, die hij het meest liefheeft en de moeilijkheid wordt groter naarmate hij meer liefheeft. Ten slotte wordt hij radeloos. Hij wil de geliefde niet uit zijn macht laten schieten, hij wil hem niet overgeven aan het geweld van de toekomst, en toch moet hij dat. Hij wil hem een geleide geven in de vorm van allerlei goede wensen, maar hij heeft er niet één.

Wanneer een bekommerde mensziel zich als een gevangene verstrikt voelt in die moeilijkheid, dan bezint hij zich misschien op de getuigenissen die hij op deze heilige plaatsen gehoord heeft, dan komt hij misschien wel hierheen om weer te overwegen en na te denken of er toch niet een wens is, die zó zeker is, dat hij heel de innerlijkheid van zijn ziel erin durft te leggen zonder er iets van terug te houden voor een andere wens, die ook van belang was voor de geliefde, een wens, die zó zeker is, dat men eerder bang moet zijn geen innerlijkheid genoeg te hebben om hem te wensen zoals hij gewent zou moeten worden, een wens, die hij niet van nieuwe wensen vergezeld hoeft te laten gaan om hem te laten voortduren, een wens, die niet stiekem blijft bestaan, wanneer men ophoudt hem te wensen, een wens, die niet op een enkele zaak betrekking heeft, zodat hij moet oppassen iets anders over het hoofd te zien, wat later storend kan ingrijpen, een wens, die geen betrekking heeft op de tegenwoordige toestand, maar die past op de toekomst, alsof de toekomst de aanleiding was van zijn wens. Als er een dergelijke

wens bestond, dan was hij vrij en vrolijk, vrolijk over zijn wens en nog vrolijker dat hij hem de ander wensen kon.

En er wordt op deze heilige plaatsen toch over vele goede zaken gesproken! Er wordt gesproken over de goederen van deze wereld: over gezondheid, blijde dagen, rijkdom, weelde, geluk, een glorierijke nagedachtenis. Er wordt ook tegen gewaarschuwd, want hij die ze heeft, wordt gewaarschuwd om er zich niet aan toe te vertrouwen, hij die ze niet heeft, wordt gewaarschuwd om er zijn hart niet op te zetten. Over **het geloof** spreekt men een andere taal. Men zegt, dat dit het hoogste goed is, het mooiste, het dierbaarste, | de rijkdom van alle heerlijkheid bevattend, niet te vergelijken met iets anders, niet te vervangen. Is het nu misschien van de andere goederen zo te onderscheiden, dat het wel het hoogste goed is, maar voor de rest van hetzelfde soort als de andere goederen: vluchtig en onstandvastig, slechts aan enkele uitverkorenen toebedeeld, zelden voor heel het leven? Als het zo was, dan zou het onverklaarbaar zijn waarom er op deze heilige plaatsen altijd enkel en alleen gesproken wordt over het geloof en dat men steeds weer opnieuw dat geloof prijst en roemt. Want hij, die erover zou spreken, moest immers ofwel in het bezit zijn van dat goed of hij moest het ontberen. Als hij het bezat, zou hij wellicht zeggen: 'Ik geef graag toe, dat dit het heerlijkste van alles is, maar het prijzen ten overstaan van anderen, nee, dat kan ik niet. Dat zou het nog maar zwaarder maken voor hen, die het niet hebben. Er is bovendien aan dit goed een stille smart verbonden, die mij einzamer maakt dan het zwaarste lijden.' En dat was edel en welwillend van hem gedacht. Maar degene, die het niet bezat, kon het natuurlijk niet roemen. En op die manier zou er het tegendeel gebeuren van hetgeen in werkelijkheid gebeurt: het geloof zou het enige goed worden, waarover op deze plaatsen nooit gesproken wordt, want het zou te groot zijn om ertegen te waarschuwen en te heerlijk om het te prijzen, omdat men bang is, dat er mensen bij zijn, die het niet hebben en die het ook niet kunnen krijgen. Het geloof moet dus iets anders zijn. Het is niet alleen maar het hoogste goed, het is ook het goed, waaraan iedereen deelachtig kan worden. En hij, die zich in het bezit ervan verheugt, verheugt zich tegelijkertijd over het talrijke mensengeslacht. 'Want,' zegt hij, 'wat ik bezit, dat bezit iedereen, of iedereen kan het in elk geval bezitten.' Hij, die een ander mens dit toewenst, hij wenst het zichzelf toe, hij, die het zichzelf toewenst, hij wenst het iedereen toe, want datgene, waardoor